

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Bakalářská práce

**Passé composé v učebnicích francouzštiny na
českých školách**

Passé composé in french textbooks at czech schools

Autor bakalářské práce: Monika Košťáková

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Hana Loucká CSc.

Praha 2013

Ráda bych poděkovala vedoucí své bakalářské práce PhDr. Haně Loucké CSc. za pomoc, trpělivost, ochotu a cenné rady při psaní. Zároveň bych ráda vyjádřila vděčnost své rodině, která mě při studiu podporuje.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Passé composé v učebnicích francouzštiny na českých školách“ vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Podpis:

Abstrakt:

Předkládaná bakalářská práce se zaměří na passé composé ve výuce francouzštiny podle francouzských učebnic se zřetelem k českému publiku. Věnuje se charakteristice passé composé, základního minulého času francouzštiny, a způsobu jeho prezentace a nácviku ve francouzských učebnicích s cílem zjistit, jakým způsobem ve výuce na českých školách reflektovat osvojování tohoto gramatického prostředku typologicky odlišného jazyka. V neposlední řadě přináší vlastní návrhy prezentace a cvičení doplňujících nácvik passé composé ve francouzských učebnicích.

Klíčová slova: minulý čas, učebnice francouzštiny, výuka francouzštiny, české publikum, nácvik passé composé

Abstract:

This bachelor thesis is focused on passé composé in teaching of french according to french textbooks with regard to czech audience. It devotes to characteristic of passé composé, basic past tense, and manner of his presentation and practice in french textbooks with target to find out a way to reflect an acquisition of this grammatical means of typologicaly different language in teaching on czech schools. Last but not least it introduces own suggestions of presentation and additional exercices to practise passé composé in french textbooks.

Key words: past tense, french textbooks, teaching of french, czech audience, practice of passé composé

Obsah

OBSAH	4
ÚVOD	5
1 Základní charakteristika passé composé	6
1.1 Charakteristika pojmu čas	6
1.2 Významy passé composé.....	6
1.3 Tvary passé composé.....	9
2. Učebnice používané k výuce francouzštiny na českých školách	12
2.1 Francouzština pro střední školy – On y va	12
2.1.1 Základní rozbor učebnice	13
2.1.2 Jazykové jevy probrané před passé composé	14
2.1.3 Prezentace passé composé	14
2.2 Le nouveau sans frontières	17
2.2.1 Základní rozbor učebnice	17
2.2.2 Jazykové jevy probrané před passé composé	18
2.2.3. Prezentace passé composé	19
2.3 Forum	21
2.3.1 Základní rozbor učebnice	21
2.3.2 Jazykové jevy probrané před passé composé	23
2.3.3. Prezentace passé composé	23
2.4 Srovnání české učebnice francouzštiny s francouzskými	24
3. Vlastní návrh prezentace a nácviku passé composé	26
3.1 Passé composé s pomocným slovesem avoir	26
3.2 Passé composé s pomocným slovesem être	31
3.2.1 Pohybová slovesa	31
3.2.2 Zvratná slovesa.....	35
3.3 Shoda příčestí minulého s předmětem	37
ZÁVĚR	39
RÉSUMÉ:	40
SEZNAM LITERATURY	42

Úvod

Francouzština patří do rodiny románských jazyků a není proto divu, že českým mluvčím se jeví vzdálená. Počátečním úskalím pro české publikum je odlišný morfologický i fonetický systém, v další fázi výuky potom bývá nejproblématictější částí soustava slovesných časů, poněkud obsáhlejší než česká.

Z vlastní zkušenosti vím, že mezi všemi časy ve francouzštině způsobují největší nesnáze časy minulé, a proto jsem se rozhodla ve své práci zaměřit na jeden z nich, ten, který si studenti osvojují nejdříve, *passé composé*.

Cílem předkládané bakalářské práce je zjistit, jakým způsobem ve výuce francouzštiny na českých školách reflektovat způsob prezentace a nácvik francouzského minulého času *passé composé* ve francouzských učebnicích FLE.

Práce je rozdělena na tři části: První je zaměřena na základní charakteristiku a vymezení *passé composé* tak, jak je můžeme nalézt v gramatikách. Vyšla jsem především z gramatik francouzských, avšak použila jsem také definice „Francouzské mluvnické“ autorů Hendricha, Radiny a Tlaskala (2001).

Druhá část je věnována rozboru učebnic u nás nejčastěji používaných k výuce francouzského jazyka. Jako první jsem vybrala českou učebnici „Francouzština pro střední školy – On y va“ (Taišlová, 1996) pro srovnání přístupů k prezentaci a nácviku s francouzskými učebnicemi „Le nouveau sans frontières“ (Dominique, Girardet, 1988) a „Forum“ (Murillo, Campà, Tost, Mestreit, 2000). Vyjdeme z metodologických východisek učebnic a posléze se zaměříme na prezentaci a nácvik *passé composé* v jednotlivých učebnicích.

Třetí část potom přináší mé návrhy prezentace a nácviku doplňující nácvik *passé composé* ve francouzských učebnicích se zřetelem k českému publiku.

1 Základní charakteristika passé composé

1.1 Charakteristika pojmu čas

Pojem času ve francouzštině podle Vignera (2004, 75.) zahrnuje tři funkce, první z nich je umístit děj, událost či činnost do minulosti, přítomnosti či budoucnosti. Další je chápání činnosti, události nebo stavu jako dokončenosti nebo nedokončenosti děje. Funkcí třetí je potom časové ukotvení, tedy schopnost děj, událost či činnost přesně situovat v čase a chronologicky jej zařadit.

Francouzština je na slovesné časy velmi bohatá a škála těch minulých je opravdu široká. Je tomu tak proto, že děje, které se odehrávají v minulosti, se na rozdíl od dějů budoucích vyznačují jistotou, jež se doopravdy stala, a proto vyžadují preciznější charakteristiku a detailnější popis, jemuž právě velké množství minulých časů slouží.

Časovou osu si lze představit jako horizontální přímku přetnutou veprostřed. Tento bod značí okamžik promluvy, tedy přítomnost. Minulé časy potom vyjadřují tzv. předčasnost (antériorité) vzhledem k přítomnosti, tedy událost, jež se stala ještě před okamžikem promluvy. Na časové ose je nalezneme vlevo od bodu promluvy.

1.2 Významy passé composé

Jak uvádí Francouzská mluvnice (Hendrich, Radina, Tláskal 2001, 419), passé composé může mít pět významů a vyjadřovat: (1) jednorázový děj v minulosti ukončený (*J'ai envoyé une lettre à André.*), (2) minulý děj, který se udál jen jednou a jehož trvání je vymezeno (*J'ai fait ce travail pendant dix ans.*), (3) minulý děj opakovaný, jehož počet opakování je vyjádřen alespoň přibližně (*Je le lui ai dit trois fois.*) a (4) děj ukončený v blízké budoucnosti (*Encore quelques minutes et nous avos fini de déjeuner.*). (5) V podmínkových větách pak nahrazuje po spojce *si* složené perfektum předbudoucí čas (*Si demain soir Marie est rentrée, nous irons voir les Dupont.*)

Podle Grammaire méthodique du français (Riegel, Pellat, Rioul 1994, 301) je passé composé čas, který „vyjadřuje dokonavý vid a značí předčasnost vzhledem k přítomnosti.“¹ Autoři rozlišují tři hlavní uplatnění passé composé: (1) Passé composé označuje děj ukončený v okamžiku promluvy. Takový děj je završený a nezasahuje do přítomnosti: *I lest sorti.*² (2) Dále může být čas passé composé dán do opozice s časem přítomným a vyjadřovat předčasnost vzhledem k ději v přítomném čase: *Quand il a déjeuné, César fait la sieste.* V momentě výpovědi je děj již dokončený. V případech, kdy má být zachována myšlenka předčasnosti lze pomocí passé composé nahradit čas přítomný: (a) jde o podmínková souvětí orientovaná do budoucnosti, kdy již ukončený děj věty vedlejší předcházet ději věty hlavní: *Si vous n'avez pas trouvé demain la solution à ce problème, je vous l'expliquerai.* (b) Chceme-li vyvolat zdání budoucnosti, můžeme děj, který je považovaný za nevyhnutelný, vyjádřit rovněž pomocí passé composé. Na takovou událost se pohlíží jako na již ukončenou, i když se uskuteční v budoucnosti: *J'ai fini dans un heure.* Důležité je užití časového indikátoru značícího přesnou dobu trvání. (c) Posledním případem, kdy lze časem passé composé nahradit čas přítomný, je vyjádření všeobecné pravdy nebo skutečnosti již dříve ověřené. Dojem nadčasovosti pomáhá umocnit např. použití příslovečného určení času. (3) Poslední možností užití passé composé podle Grammaire méthodique je označení časů minulých, kdy se okamžik děje nachází před okamžikem promluvy. V tomto případě nahrazuje passé simple, jenž z mluvené francouzštiny, s výjimkou několika málo oblastí, úplně vymizel. Je však třeba mít na paměti, že tyto dva časy nejsou volně zaměnitelné, děj vyjádřený passé composé je vnímán jako bližší přítomnosti, není od ní tolik odtržen jako passé simple.

Monnerie (1987, 111-114) staví ve své prezentaci passé composé do opozice s imparfait. Passé composé podle ní popisuje události, jež proběhly velmi rychle, krátce (*Hier, je suis sorti à 7 heures*). V tomto případě se s passé composé nejčastěji pojí slovesa, která značí událost, jež netrvala. Do této skupiny patří: (1) slovesa pohybu (*sortir, partir, arriver, enter, s'asseoir, se lever, tomber...*),

¹ „(...) le passé composé exprime l'aspect accompli et marque l'antériorité par rapport au présent.“

² V tomto případě lze passé composé parafrázovat větou v přítomném čase: *J'ai déjeuné x Je n'ai pas de faim. Pierre est arrivé. X Pierre est là.* (de Salins 1996, 175.)

(2) slovesa *mourir* a *naître*, (3) *perder*, *trouver*, *laisser*, *oublier*, *blessé*, *tuer*. Imparfait naopak označuje skutečnost, jež v minulosti trvala, neznáme její začátek ani konec, zkratka není časově nijak ukotvena (*J'étais dans le quai.*), ale i zde lze použít výše zmíněná slovesa za podmínky, že tvoří rámec pro činnost, jež netrvá déle než ta první (*Je sortais quand il est arrivé.*)³. Druhým případem, kdy můžeme sloveso pojící se častěji s *passé composé* užít i v *imparfait*, je stylistické hledisko - zdůraznění skutečnosti a její prezentace tak, jako by stále trvala (*Ce jour-là, à 8 heures, une voiture renversait le président.*). Jako třetí možnost pro užití výše zmíněných sloves v *imparfait* potom autorka uvádí vyjádření extrémní blízkosti dvou událostí (*Il arrivait quand tu as téléphoné.*).

Passé composé podle Monnerie (1987, 111-114) značí také události, které trvaly určitou, přesně vymezenou dobu (*Hier, j'ai lu pendant deux heures*). V tomto případě užíváme slovesa, která značí trvajících akcí, např. *regarder*, *lire*, *travailler*, *écouter*... Pro přesnější časové ukotvení použijeme časové indikátory: *de*, *depuis*, *en*, *jusqu'à*. Pokud se tento typ sloves nachází v *imparfait* (*Hier, je regardais la T.V.*), věta není doopravdy dokončena a očekává se její pokračování (*Pierre est arrivé.*).

Oba dva časy mohou také značit opakování děje. *Passé composé* užijeme v případě, že doba, po kterou se skutečnost opakovala, je daná (*Pendant deux ans, j'ai regardé la télévision tous les jours.*). Pokud tato doba specifikovaná není, užijeme *imparfait* (*Autrefois, je regardais la télévision tous les jours.*)

Passé composé autorka srovnává také s *passé simple*, který je rovněž charakteristický pro události v minulosti ukončené a je v opozici s *imparfait*. Používá se na rozdíl od *passé composé* spíše už jen v psaném kódu, v novinách, ve zprávách či k popisu historických událostí: „Le passé composé est le temps du discours, (...) tandis que le passé simple est le temps du récit.“ (Monnerie, 1987). Nejčastěji se s ním také setkáme v singuláru a plurálu třetí osoby, v ostatních osobách se již příliš nepoužívá (de Salins, 1996, 205).

³ Pokud by druhá činnost trvala déle než první, použijeme *passé composé* a *imparfait* v opačném pořadí (*Je suis sorti quand il mangeait.*).

Une introduction à la didactique de la grammaire en français langue étrangère (Cuq 1996, 110) rovněž uvádí, že čas *passé simple* byl z mluveného jazyka vytlačen a nahrazen *passé composé*. V psaném kódu však lze použít oba časy „selon le type d'énoncé et l'aspect de l'action qu'on souligne.“ (Cuq 1996, 110).

Passé simple použijeme k popisu událostí, které nezdůrazňují vztah se současnou skutečností a jejichž trvání není bráno na zřetel: *Christophe Colomb découvre l'Amérique en 1492*. (V mluveném projevu ovšem můžeme stejnou myšlenku vyjádřit pomocí *passé composé*: *Christophe Colomb a découvert l'Amérique en 1492*). *Passé composé* v písemných projevech užijeme pro vyjádření skutečností, jež měly vliv na přítomnost: *C'est Pasteur qui a découvert le vaccin de la rage* (nous disposons aujourd'hui de ce vaccin). Pokud ve větě užijeme nedokonavé sloveso, pak *passé composé* většinou jen zvýrazňuje ukončení minulého stavu: *J'ai habité dix ans dans cette maison* (je n'y habite plus).

1.3 Tvary *passé composé*

Passé composé, jinak také nazývaný složený čas minulý, složené perfektum nebo hlavní vyprávěcí čas. Jak vyplývá z českého názvu, jedná se o čas složený a k jeho vytvoření je třeba vyčasované pomocné sloveso „avoir“ či „être“ v indikativu *présent* a dále minulé příčestí plnovýznamového slovesa, jež se v některých případech shoduje v rodě a čísle s podmětem či předmětem přímým.

Příčestí minulé je tvořeno od infinitivu plnovýznamového slovesa, z něhož odtrhneme koncovku. Jedná-li se o pravidelné sloveso 1. třídy, nahradíme -er koncovkou -é: *danser – dansé*; jde-li o sloveso 2. třídy, koncovka -ir je nahrazena -i: *finir – fini*; u sloves 3. třídy zakončených na -re zpravidla nahrazujeme koncovkou -u: *attendre – attendu*. Fungují zde však i jisté nepravidelnosti a odchylky, stejně jako u všech sloves nepravidelných.

Při tvorbě a užívání *passé composé* nesmíme zapomínat na pravidla týkající se shody s podmětem či předmětem přímým. Některá pohybová slovesa, slovesa zvrtná, „naître“ a „mourir“ pojící se u *passé composé* s pomocným slovesem „être“ mají shodu s podmětem v rodě a čísle povinnou. Ve *femininu singuláru* přidáme koncovku -e, ve *femininu plurálu* koncovku -es a v *masculinu plurálu* -s:

Je suis allé au cinéma (Paul)

Je suis allée au cinéma. (Suzanne)

Tu es allé au cinéma. (Martin)

Tu es allée au cinéma. (Lucie)

Jean est allé au cinéma.

Marie est allée au cinéma.

Nous sommes allés au cinéma. (Jean et Martin, Lucie et Paul)

Nous sommes allées au cinéma. (Martine et Michelle)

Vous êtes allés au cinéma. (Jean et Martin, Lucie et Paul)

Vous êtes allées au cinéma. (Martine et Michelle).

Jean et Pierre sont allés au cinéma.

Marie et Michelle sont allées au cinéma

Shoda přičestí minulého s předmětem předcházejícím slovesný tvar v PC s pomocným slovesem *avoir* nastává v případě předmětného zájmeného substitutu odkazujícího k substantivu rodu ženského či k substantivům v množném čísle:

C'est le film qui j'ai vu la semaine dernière. - *To je (ten) film, který jsem zhlédl minulý týden.*

C'est la voiture qu'il a achetée hier. - *To je (to) auto, které si koupil včera.*

Ce sont les magazines qu'il a lus hier. - *To jsou (ty) časopisy, které četl včera.*

Ce sont les chats qui j'ai vus hier dans la rue. - *To jsou (ty) kočky, které jsem viděla včera na ulici.*

Marie, je l'ai attendue. - *Marii jsem očekával.*

*Les enfants, je les vues sur la
plage.* - *Děti jsem viděl na pláži.*

2. Učebnice používané k výuce francouzštiny na českých školách

Dlouhodobé zkušenosti podle Suquet (2006, 107) ukazují, že na českých školách byly vždy všeobecně oblíbenější učebnice světové distribuce, neboť díky vyšším nákladům na publikaci dokázaly zaujmout atraktivním zpracováním a doplňkovými materiály. Různé audioorální či audiovizuální didaktické pomůcky sice přispívají k všestrannému rozvoji komunikativních kompetencí, avšak velká nevýhoda těchto učebnic spočívá „především v neschopnosti poskytnout žákům okamžitou kontrolu správnosti pochopení zadaných úkolů odvoláním se na jazyk mateřský, což je důležité zejména pro samostatnou domácí přípravu v počátečních fázích výuky cizího jazyka.“ (Suquet 2006, 107). V neprospěch učebnic určených pro světovou distribuci pak hovoří to, že mnohé z těchto učebnic počítají s nesrovnatelně rychlejším postupem výkladu látky, než jaký požaduje jazyková vzdělávací politika České republiky.

V této části práce jsou popsány tři základní učebnice francouzštiny, s nimiž se na českých školách pracuje. První z nich je česká učebnice „Francouzština pro střední školy – On y va“ (Taišlová, 1996), již jsem si vybrala kvůli srovnání způsobu výkladu a nácviku látky s učebnicemi francouzskými: „Le nouveau sans frontières“ (Verdelhan, Dominique, Girardet 1988) a „Forum“ (Baylon, Loth, Cerisier, Joblin 2000). Nejprve každou z nich stručně charakterizuji, potom následují důležité jazykové jevy, které si student osvojil před výkladem *passé composé*, a nakonec komentář k postupům při prezentaci a nácviku *passé composé*. Sleduji zařazení *passé composé* mezi ostatními jazykovými prostředky v dané kapitole, prezentaci a cvičný aparát. Rovněž je u rozboru každé francouzské učebnice uvedeno, co je třeba doplnit s ohledem na řečové potřeby českého publika.

2.1 Francouzština pro střední školy – On y va

Česká učebnice francouzštiny *On y va* je založena na principu srovnání francouzštiny jako cizího jazyka s češtinou, předpokládá studium v prostředí mateřského jazyka a sleduje dvojí cíl: položit pevný základ komunikativní a jazykové kompetence umožňující dorozumění v běžných životních situacích a současně seznámit s reáliemi francouzsky mluvících zemí (Taišlová 1996, 7).

2.1.1 Základní rozbor učebnice

Jde o čtyřdílný učebnicový soubor určený pro střední školy, který vede studenty od začátečnické až po maturitní úroveň. Učebnice do jisté míry umožňuje samostudium, avšak samouci by se učili velmi obtížně, proto je dohled kantora téměř nezbytný (Taišlová 1996, 7).

První tři díly tvoří vždy základní učebnice, pracovní sešity, zvukové nahrávky a pedagogické průvodce. Díl čtvrtý potom napomáhá shrnutí, utřídění a mírnému rozšíření látky.

V této práci se zaměříme na první díl, kde figuruje *passé composé*. Cílem je dorozumět se v základních komunikativních situacích běžného života, tj. osvojit si dovednosti (= komunikativní kompetence) porozumět slyšenému a umět se ústně vyjádřit v rámci běžných komunikativních situací, porozumět čtenému a osvojit si základy psaného projevu, to vše na základě osvojených jazykových prostředků. Důraz je kladen na získání znalostí francouzských reálií z oblasti každodenního života a rovněž ve srovnání s českou realitou.

Základní učebnice je dělena na dvanáct lekcí (L1 – L12), každá lekce je pak rozdělena na čtyři části: A, B, C a D. Než však dojde na lekce samotné, je třeba probrat krátkou kapitolku *Avant de commencer*, kde se studenti naučí úplně základy francouzštiny. Co se týče lekcí, jedná se o kratší celky, jež představují nové gramatické a lexikální učivo v malých krocích. Každá z těchto částí je uvedena výchozím textem, převážně dialogickým. Texty jsou nositelé nových jazykových prostředků dané lekce a doprovází je funkční ilustrace, pro něž lze najít využití v následujících aktivitách. Po výchozích textech následují různé typy cvičení pro práci v hodině, *Activités*. Část D se od částí A, B a C liší, nenajdeme zde již výchozí text, je určena výhradně k procvičení samostatného vyjadřování studentů. Po každých třech lekcích následuje lekce opakovací (R1 – R4) umožňující zopakovat veškeré učivo předchozích lekcí v novém kontextu.

Za lekcemi následuje samostatný oddíl gramatiky – *Grammaire* – seznamující přehledně s mluvnickým učivem. Jedná se o celkové shrnutí po lekcích, ne jednotlivých oddílech A, B, C, D.⁴

V příloze – *Annexes* – jsou obsaženy další informace, např. francouzská abeceda, francouzské tvary jmen vybraných evropských zemí a měst, také přepisy nahrávek atd. Poslední část obsahuje francouzsko-český a česko-francouzský slovník.

Pracovní sešity – A a B – využijí studenti zejména při domácí přípravě, obsahují cvičení, slovníčky k textům jednotlivých lekcí a klíč k opravě autokorektivních cvičení. Stavba sešitů odpovídá struktuře učebnice.

2.1.2 Jazykové jevy probrané před *passé composé*

Hned v první lekci se probírá postavení větných členů ve větě oznamovací a studenti jsou také obeznámeni se všemi třemi způsoby tvorby otázky – pomocí intonace, inverze a „est-ce que“. Z časů se studenti před probráním *passé composé* seznámí s přítomným časem a blízkou budoucností pravidelných sloves I. II. a III. třídy a zvratných sloves. Mimo jiné ovládají nepravidelná slovesa „être, avoir, savoir, faire, aller, venir, prendre, écrire, pouvoir, vouloir a lire. Dále zvládají podstatná jména v jednotném i množném čísle, postavení podmětu ve francouzské větě, člen určitý a neurčitý, stahování členu určitého s předložkami, rod a číslo přídavných jmen, jejich postavení v přívlastku a stupňování, tázací, přívlastňovací a ukazovací zájmena nesamostatná, osobní zájmena samostatná, číslovky základní a řadové.

2.1.3 Presentace *passé composé*

Ze 12 lekcí se s *passé composé* v učebnici *On y va* setkáme hned ve dvou; *passé composé* ve spojení s pomocným slovesem „avoir“ nalezneme v lekci deváté, s pomocným slovesem *être* potom v lekci desáté. Mezi ně je vložena lekce opakovací pro upevnění nabytých znalostí.

V lekci L9 autorka definuje *passé composé* jako „nejfrekventovanější minulý čas,“ který „vyjadřuje děj nebo stav v minulosti skončený“ (Taišlová 1996, 179) a seznamuje nás s tvořením přičestí minulého u sloves pravidelných I. třídy

⁴ Zde je nutná prezentace učitele u každé části zvlášť.

i dosud probraných sloves nepravidelných – i vlastního passé composé s pomocným slovesem „avoir“. Studenti se naučí v passé composé utvořit otázku intonační a pomocí „est-ce que“ a také na ni odpovědět kladně i záporně.

Část A zahajuje úvodní text na téma „televize a četba“, jež se prolíná celou lekcí. Jedná se o rozhovor v rozhlasu, jehož první část je pouze v čase přítomném, v druhé části se potom přidává passé composé s pravidelnými slovesy. Dialogu se účastní čtyři osoby, a je tedy na místě utvořit s žáky malé skupinky a nechat je repliky číst. Podobně jako většinu textů v učebnici, i tento doprovází ilustrace. Je nutné doplnit paradigma u nového nepravidelného slovesa „voir“, které se objevuje v textu. Následující aktivity vycházejí od nejjednodušší k těm složitějším. První cvičení je poslechové, žáci mají za úkol zachytit fonetický rozdíl mezi formou indikativu prézentu a přičestí minulého (je parle x j'ai parlé), následně tato spojení opakují a cvičí výslovnost. Druhé cvičení je strukturní a je založeno na obměňování prvků jedné věty – student si trénuje passé composé ve všech osobách a číslech a záporu. Třetí aktivita je založena na vědomé aplikaci pravidla, kdy žák podle vzoru tvoří celé věty v passé composé. Zde je nutné dát pozor na větu, v níž se vyskytuje sloveso „répondre“, a v předchozím výkladu seznámit studenty s tvořením minulého přičestí taktéž u sloves s koncovkou -re, která není probrána v gramatické části učebnice. Další cvičení je už zaměřeno na otázku a aktivita poslední procvičuje nejen passé composé, ale také dříve probrané futur simple.

V textu B, rovněž dialogickém, narazíme na minulý čas sloves nepravidelných. První aktivita je strukturní cvičení stejného typu jako u předchozího textu, další trénuje orientaci v čase, jelikož pracuje se všemi časy, které se studenti dosud naučili. Následuje ortografické cvičení založené na rozdílu tvorby přičestí minulého, infinitivu a indikativu prézentu u 2. os. pl. (parlé x parler x parlez). Poslední aktivita není ani tak věnována passé composé jako takovému, ale spíše frazeologii (faire qc x faire faire qc).

Část C je uvedena dalším dialogickým textem, který je zaměřen na novou frazeologii a slovíčka. Seznámíme se s nepravidelnými slovesy „sortir“ a „dire“ – kromě časování v indikativu prézentu nezapomene studentům uvést také přičestí minulé. Slovesu „dire“ se věnuje druhé cvičení. Aktivita první a třetí je určena

k procvičování všech tří časů, které studenti umí. Cvičení čtvrté rozšiřuje slovní zásobu a cvičení poslední slouží k trénování předložek.

V lekci desáté se seznámíme s *passé composé* sloves tvořených s pomocným slovesem „être“. Taišlová (1996, 182) uvádí pohybová slovesa „*aller, arriver, rentrer, rester, revenir, sortir, venir*“ a uvádí v téže lekci slovesa zvrtná. V obou případech se studenti opět rovnou naučí negaci i otázku. V lekci se také objeví účelové věty s použitím předložky „pour“ a infinitivu.

Lekci uvádí text A, vyprávění v minulém čase na téma narozenin. Celá lekce se potom nese v duchu volného času a koníčků. V textu se kromě jiného nového lexika studenti setkají s nepravidelnými slovesy „*rire*“ a „*devoir*“ a polovětnou konstrukcí „pour + infinitiv“. Hlavním gramatickým jevem je *passé composé* s „être“ – konkrétně s pohybovými slovesy. Je třeba studentům doplnit slovesa, která v učebnici chybí, a zároveň jim připomenout, že ne všechna pohybová slovesa se pojí s pomocným slovesem „être“. Kromě pohybových ale nesmíme zapomenout upozornit na spojení „être“ se slovesy „*naître*“ a „*mourir*“, protože se v textu první jmenované vyskytuje. První cvičení je čistě fonetické, zaměřené na správnou výslovnost zavřeného „e“. Cvičení druhé a čtvrté je strukturní, založené na obměňování vět, přidává se sem i otázka a zápor. Konkrétně aktivita čtvrtá je napsána jako minidialog, kde obměnou jednoho elementu dochází k řetězové reakci obměn. V aktivitě třetí studenti doplňují osoby podle shody v přičestí minulém. Písemná cvičení je třeba zařazovat častěji než obvykle, neboť po zvukové stránce se shoda v přičestí minulém nepozná.

Text B je opět dialogický a kromě slovesných forem, jež studenti už ovládají, se v něm objevuje *passé composé* s pomocným slovesem „être“ u zvrtných sloves. První cvičení je jako obvykle fonetické, žáci si cvičí zejména intonaci vět. Dále se nachází doplňovací cvičení na upevňování znalostí rozdílu mezi *passé composé* s „avoir“ a *passé composé* s „être“ u pohybových sloves. Třetí a čtvrtá aktivita je již věnována zvrtným slovesům a jedná se o cvičení komunikativní, kde se žáci setkají i se záporem. Protože v učebnici příliš cvičení na *passé composé* se zvrtnými slovesy nenajdeme, doplníme je pracovním sešitem. Zvláště vhodné je užití logiky ranních činností. Tvary zvrtných sloves v *passé composé*, zejména pak v záporu, je nutné nacvičovat nahlas, aby si je žáci co nejvíce automatizovali.

Části C a D s *passé composé* již úzce nesouvisí, věnují se nepravidelným slovesům, rozšiřování slovní zásoby v oblasti koníčků a zájmů a také, stejně jako u lekce deváté, vlastnímu projevu studentů, psanému i mluvenému.

Pracovní sešit obsahuje širokou škálu cvičení podobného typu, jako jsme viděli v učebnici. Nalezneme zde cvičení jazyková, komunikativní či předřečová. Primárně sešit slouží k samostatné domácí práci, avšak pro vyplnění volného času je možné některá z cvičení udělat se studenty společně v hodině. Sešit sice poskytuje zpětnou vazbu v podobě řešení jednotlivých cvičení, ale vždy je lepší toto probrat s žáky osobně a vysvětlit jim případné nesrovnalosti a problémy, kterým nerozuměli.

2.2 Le nouveau sans frontières

Řada učebnic *Le Nouveau sans Frontières* sice nepatří mezi učebnice posledních let, nicméně u učitelů je stále velmi oblíbená. Jde o učebnici, která je postavena na kompromisu komunikačních a strukturních metod. Zatímco strukturně-globální audio-vizuální metody (SGAV) kladly v 60. letech důraz na mluvené slovo – nahrávka nebo čtení kantora, a nácvik celých větných celků, zatímco chyběla konfrontace s mateřštinou, paradigmata a psané vzory a žáci pouze memorovali bez znalosti pravidel, komunikativní metody 70. let založené na funkčně-komunikativním principu prosazovaly čtený a psaný kód. Při výuce nebyly využívány texty primárně určené k didaktickému účelu, výběr jazykových prostředků vyplýval z komunikativních aktů konkrétních komunikativních situací, učivo mělo být řazeno od obsahu k formě, avšak nakonec docházelo k totální systematičnosti, protože chyběla jakákoli návaznost. V této učebnici však dochází k propojení jazykových prostředků a mluvních aktů a zachovává se návaznost jazyková, komunikativní a tématická.

2.2.1 Základní rozbor učebnice

Stejně jako v předchozí učebnici *On y va* se jedná o čtyřdílný učební soubor, tentokrát však určený adolescentům a dospělému publiku. Učebnice není vhodná pro úplné začátečníky, naopak *falešní začátečníci* nebo *mírně pokročilí* si prostřednictvím prvního dílu velmi dobře zopakují a upevní základy francouzštiny. Další díly jsou vhodné pro *středně pokročilé* a až *velmi pokročilé*

studenty. Třetí díl obsahuje výborné shrnující materiály. Autorům se podařilo dosáhnout vyváženosti mezi komunikativním (od funkce k formě) a strukturně-pojmovým (od formy k slovní zásobě) principem a především tematická, komunikativní a jazyková návaznost, což pro studenta představuje ideální situaci.

Každý díl obsahuje základní učebnici (*livre d'élève*), pracovní sešit (*cahier d'exercices*), manuál pro učitele (*livre de professeur*) a 4 audiokazety.

Základní učebnice je rozdělena do čtyř *unités*, každá *unité* se potom dělí na pět lekcí (*leçon*), které jsou propojeny výchozími texty se stejnou postavou a příběhem, a *bilan de l'unité*, tedy shrnující materiály, které jsou vedeny od obsahu k formě. V úvodu lekce nalezneme pohromadě tři výchozí texty částí A, B a C doplněné instruktivními kresbami. Propojenost textů pomáhá orientaci v tématice a je pro studenty atraktivní. Text A bývá zpravidla nejdelší a jedná se o dialog. Další dokumenty studenta seznámí například s jízdami řády, cedulemi s otevírací dobou, atd. Texty dialogické, nedialogické i dokumenty jsou vždy doprovázeny užitečnými a zajímavými ilustracemi. Jazykové prostředky pro osvojení potom shrnuje následující dvoustrana *vocabulaire et grammaire*. V tomto slovníčku se ovšem nejedná o slovní zásobu k celé lekci, tu najdeme až na konci učebnice. Gramatické učivo je předloženo synteticky. Za tímto oddílem následuje oddíl *activités*, kde figurují fonetická cvičení, mechanismy, cvičení písemná, ústní, poslechová a cvičení na práci s dokumenty a textem. Poslechových cvičení na kazetě je však velmi málo a je třeba je doplnit vlastními materiály. Slovíčka se nenachází v lekci, ale až v souhrnném slovníku na konci učebnice. V závěru učebnice rovněž nalezneme *table de matière*, přehledné rozčlenění všech lekcí na principu plachty.

Gramatické učivo je předloženo synteticky, ne po jednotlivých částech, a proto je nezbytně nutná přítomnost kantora, který zajistí pokrytí novou gramatikou a slovníkem.

2.2.2 Jazykové jevy probrané před *passé composé*

Stejně jako v případě *On y va* studenti od začátku ovládají tvoření záporných a tázacích vět, v U1L2 se také naučí časování sloves s koncovkou *-er*, *-ir* i *-re*

v indikativu *présent*. Následuje rozkaz, zvrtná slovesa, nepravidelná slovesa *être*, *connaître*, *faire*, *venir*, *avoir*, *aller*, *partir*, *sortir*, *vouloir*, *pouvoir*, *dire*, *vendre*, *choisir*, *prendre*, *boire*, *dormir*, *perdre*, *descendre*, *mettre*, *devoir* a *recevoir* – nejdříve v jednotném, později i v množném čísle. V U3L2, tedy pouze jednu lekci před *passé composé*, se probírá budoucí čas *futur simple*. Žáci ovládají číslo a rod podstatných a přídavných jmen, určité a neurčité členy, osobní a přivlastňovací zájmena či základní a řadové číslovky.

2.2.3. **Prezentace *passé composé***

Passé composé v této učebnici nalezneme v lekci 3, *unité 3* jak s pomocným slovesem „*avoir*“, tak s „*être*“. V lekci se studenti naučí tvoření přičestí minulého, vlastního *passé composé*, jeho záporu a také otázky pomocí *est-ce que* a inverze. *Unité 3* je bohatá na slovesné časy, neboť kromě výše zmíněného *futur proche* v L2 narazíme v lekci L4 i na *imparfait*. Kromě toho v L1 nalezneme zájmena a rozkaz a v L5 následuje přímý předmět, je tedy nezbytné udělat mezi lekcemi pauzy a proložit je vlastními cvičeními.

Le nouveau sans frontières vhodně zařazuje *passé composé* do času pomocí časových výrazů vyjadřujících trvání nebo opakování akce. Slovanský mluvčí má s touto problematikou potíže, a proto si zde hned od začátku zafixuje použití *passé composé* s časovými indikátory.

Text A je dialogický a je tematicky propojen nejen s následujícími dvěma v L3, ale také s ostatními ve zbytku U3. Objevuje se zde *passé composé* ve spojení s pomocným slovesem *avoir* tvořen jak pravidelnými, tak i nepravidelnými slovesy. Na stránce s gramatikou potom nalezneme nejen paradigma tvoření minulého času včetně záporu a otázky, ale také zajímavě zpracovanou tabulku přičestí minulých všech tříd sloves pravidelných i těch nepravidelných. K jejich procvičení slouží aktivita první. Cvičení druhé potom odkazuje na text a je lepší ho zařadit jako práci na doma, neboť listování tam a zpět by v hodině jen zdržovalo. Další cvičení na *passé composé* doplníme z pracovního sešitu.

V části B se vyskytují netypicky texty dva. Prvním je krátký dialog, v němž se setkáváme s novým lexikem a reáliemi, jež je nutné se studenty probrat předem. Kromě opakování *futur proche* z předchozí lekce narážíme na *passé composé*

s pomocným slovesem „être“ u pohybových sloves. Druhým textem jsou dva časové rozvrhy, kde se opět setkáme s užitím časových výrazů a *passé composé* s oběma pomocnými slovesy. V gramatické části najdeme pohybová slovesa „*aller, venir, entrer, sortir, arriver, partir, monter, descendre, rester, rentrer, tomber*“ (Verdelhan, Dominique, Girardet 1988, 122.), výčet je opět třeba rozšířit o další pohybová slovesa a slovesa „*naître*“ a „*mourir*“. Cvičení na *passé composé* s „être“ v učebnici chybí, proto je nutné opět sáhnout po pracovním sešitě. Užitečnou aktivitou bude naopak čtvrté cvičení, kde si studenti potrénují rozdíl užití *passé composé* s „avoir“ a „être“. Aktivity pět a šest jsou zaměřeny na ústní projev, bylo by tedy vhodné udělat se studenty na hodině alespoň jednu z nich.

V dialogickém textu C se kumulují všechny gramatické jevy známé z předchozích pasáží a kromě polovětné vazby „*avant de + infinitiv*“ zde nově narazíme na *passé composé* s „être“ u zvratných sloves. Cvičení na zvratná slovesa opět doplníme pracovním sešitem, ke komplexnímu procvičení *passé composé* jako celku dobře poslouží i aktivity v učebnici. Cvičení sedmé, které je založeno na převodu krátkého vyprávění z přítomnosti do minulosti lze dělat s žáky ústně a poté, např. za domácí úkol, i písemně. Vhodné jsou i krátké dialogy na téma uplynulých prázdnin v aktivitě osm apod.

U části A, B i C je dobré povšimnout si před cvičeními tabulek s *mécanismes*, což jsou fonetická a gramatická audio-orální strukturní cvičení, kterých je ale v učebnici nedostatek, a proto kantor musí základní nácvik připravit sám. Zde je na příkladu vidět stavba indikativu *présent* oproti *passé composé* (Verdelhan, Dominique, Girardet 1988, 124):

- Aujourd'hui, je déjeune au restaurant.
Hier aussi, j'ai déjeuné au restaurant.
- Aujourd'hui, je déjeune au restaurant,
Mais hier, je n'ai pas déjeuné au restaurant.

Pracovní sešit má jinou stavbu než učebnice, je sestaven synteticky, a proto je možné dělat cvičení až po probrání lekcí v učebnici.

2.3 Forum

Francouzská učebnice katalánských autorů, Forum, je třídílný soubor učebnic pro výuku francouzštiny určený pro starší dospívající a dospělé studenty středních škol. Učebnice vychází ze Společného evropského referenčního rámce pro jazyky⁵, jenž vymezuje cílové kompetence cizojazyčné výuky pro 21. Století. Jedná se o dokument odborníků aplikované lingvistiky v rámci Rady Evropy z roku 2001.⁶ Tvůrcům šlo především o stanovení srovnatelného hodnocení dosažených kompetencí: (1) komunikativní (jazykové), kam spadají úrovně ovládnání cizího jazyka na základě srovnatelných kritérií, a (2) obecných, mezi které řadíme znalosti (*savoir*), dovednosti (*savoir faire*), existenciální kompetence, neboli schopnost přežít v cizím jazykovém prostředí (*savoir être*) a schopnost učit se (*savoir apprendre*). Rámec si klade otázky, jak se jazyku učíme a jak mu učíme (*apprentissage x enseignement*), jak se hodnotíme a jak hodnotíme (*autoévaluation x évaluation*). Důraz je kladen na celoživotní vzdělávání, plurilingvismus, multikulturalitu a autoevaluaci. Hlavním rysem výuky podle Rámce je akčně zaměřený přístup, který zahrnuje koncept komunikativních metod a úlohu, již plní žák (společenský činitel) v různých situacích na základě konkrétní strategie.

2.3.1 Základní rozbor učebnice

První díl učebnice Forum je určen začátečníkům a odpovídá úrovni A1/A2. Mezi nejdůležitější dílčí komunikativní kompetence, které musí žák zvládat na úrovni A1, patří porozumění známým slovům, základní orientace na vývěškách, kladení jednoduchých otázek a také odpovídání na ně či vyplnění formuláře a napsání stručného textu na pohlednici. Na úrovni A2 se potom tyto dílčí komunikativní kompetence rozšiřují s tím, jak si žák osvojuje slovní zásobu z oblastí života, které se ho bezprostředně týkají.

Základní učebnice sestává ze tří tematicky odlišených modulů. První z nich má za úkol naučit studenta představit se, mluvit o své rodině a práci (*au jour le jour*). Další modul se zabývá volným časem (*temps libre*) a poslední z nich je zaměřen

⁵ Dále už jen „Rámec“.

⁶ V České republice vyšel v roce 2002 v Olomouci pro MŠMT.

na společenský život (*tous ensemble*). Za předmluvou se nachází velmi přehledná tabulka obsahu, ve které nalezneme všechny dílčí komunikativní kompetence, které si studenti v každé unité osvojí. Modulům předchází unité 0, jež odpovídá kapitole *Avant de commencer* v On y va – seznamuje studenta se základním slovníčkem a mimo jiné i s výstavbou lekcí. V úvodu každé další lekce, v *Contrat d'apprentissage*, je jasně formulován její cíl: komunikativní, jazykový, interkulturní. Situační fotografie uvádí *forum*, ke kterému se váží texty i autentické dokumenty, odehrávají se v něm dialogy, které vedou studenta k cíli: jednat a reagovat (*Agir – réagir*). Po globálním porozumění si student utřídí nové jevy do systému v části věnované gramatice (*Connaître – reconnaître*). Oddíl *S'exprimer* nabízí prostředky k realizaci řečových záměrů, rozšíření slovní zásoby, fonetická cvičení a úkoly cílené na ústní i písemný projev. Na konci všech lekcí je zařazena lekce opakovací (*Pour aller plus loin: Pause-jeux*), část poznávání vzájemné kultury a reálií, chování a zvyklosti Francouzů a informace o kulturním dědictví Francie (*Interculturel*). Každou lekci uzavírá část zkoušky (Point-DELF), která umožňuje poznat úroveň znalostí, za poslední lekcí v učebnici je potom Portfolio - evaluace znalostí. V učebnici je volně vložen osobní sešit (*Carnet de route*), do kterého si student v průběhu výuky a dle svých schopností zaznamenává a vytváří si tak vlastní agendu.⁷ Autoři doporučují také navštívit stránky www.club-forum.com pro získání dalších zajímavých informací.

Pracovní sešit k 1. a 2. dílu obsahuje cvičení na rozvoj všech komunikativních kompetencí podle jednotlivých lekcí a jejich částí v učebnici. Má za úkol podpořit samostatnost studentů a jednotlivé lekce jsou rozděleny do kapitol *Interactions*, která odpovídá rubrice *Agir-réagir* v učebnici, dále *Grammaire* (*Connaître – reconnaître*), *Vocabulaire et orthographe* (*S'exprimer – Vocabulaire*) a *S'exprimer* (*S'exprimer – Production*). Pracovní sešit dále obsahuje cvičení pro přípravu ke zkouškám DELF A1 a abecední několikajazyčný slovníček, který zpracovává slovní zásobu použitou v učebnici.

Autoři plánují učebnici zhruba na 120 hodin výuky – jedna dvoustrana pro ně představuje jednu vyučovací hodinu, a celé jedné lekci by tak mělo být věnováno

⁷ Forum. Dostupné z <http://ucebnice.fraus.cz/forum-2/>

pouze 12 hodin výuky. Jedná se o nešvar některých zahraničních učebnic, jak jsem zmiňovala výše, a je rozhodně nutné pro české studenty tempo zvolnit.

2.3.2 Jazykové jevy probrané před passé composé

Podobně jako u výše uvedených, i zde před probíráním passé composé studenti ovládají tvorbu záporu, otázky i rozkazu a časování sloves v s koncovkami -er, -ir, -ever a -re v indikativu přítomnosti. Z nepravidelných sloves mají probráno être, avoir, aller, partir, venir, prendre a faire. Malá změna nastává u časů, neboť dříve probírané futur simple u předchozích učebnic se ve Foru vyskytuje až za passé composé. Studenti také zvládají podstatná jména – rod a číslo, určité a neurčité členy, člen dělivý, přídavná jména přivlastňovací, tázací či zájmena v roli podmětu.

2.3.3. Prezentace passé composé

Stejně jako u předcházející francouzské učebnice je minulý čas passé composé probrán v jedné lekci, *Unité 4 Leçon 2*, s pomocnými slovesy „avoir“ a „être“ najednou. Hlavním tématem této lekce je pozvání – na rodinnou oslavu, svatbu, narozeniny, pobyt s přáteli apod. Důležitou součástí je dovednost popsat byt, místo, člověka.

Jazykové cíle v contrat d'apprentissage kombinují gramatiku (le passé composé, le futur proche, les pronom tonques) a lexikum (la famille, le calendrier, le logement).

Na úvodní straně ((Baylon, Loth, Cerisier, Joblin 2000, 76) lekce se seznámíme s postavami, které nás jí budou provázet, v krátkých popisech vzhledu, mezilidských vztahů a charakteristikách narážíme na passé composé s avoir či předmět přímý a nepřímý. V krátkém příběhu na následující straně pod contrat d'apprentissage se už objevuje i sloveso v passé composé s être. Cvičení na dalších stranách jsou zaměřena na samostatný ústní projev, dále na poslech, kde narážíme i na doplňovací cvičení na tvary passé composé, a čtení. V části C oddílu agir-réagir už mají žáci sami najít rozdíl ve fungování passé composé a futur proche, musí si uvědomit fungování obou časů (princíp découvert) Části D a E stejného oddílu jsou zaměřeny na civilizaci – mapa Francie a Švýcarska a vztahy v rodině – zde se passé composé nevyskytuje.

Do části grammaire (*Connaître – reconnaître*) umístili autoři cvičení, ve kterém mají žáci za úkol hledat infinitivy k použitým slovesům a následně sami sestavit s pomocí tabulek paradigma pro tvorbu passé composé jak s pomocným slovesem avoir, tak s pomocným slovesem être. Stejná dvoustrana obsahuje ve zhuštěné verzi vysvětlení tvorby příčestí minulého, rozdíl mezi slovesy s pomocným slovesem avoir a être, dále výčet příčestí minulých nepravidelných sloves, která se žáci dosud naučili, a nově také nepravidelná slovesa *savoir, vouloir a pouvoir*. Následuje futur proche a pronoms toniques. Dále narazíme na passé composé až na straně 94 v oddílu Point-DELFI.

2.4 Srovnání české učebnice francouzštiny s francouzskými

Česká učebnice On y va obsahuje pouze dvoustupňové členění (lekce a části A, B, C, D), zatímco Le nouveau sans frontières se dělí na unités, lekce a ještě části A, B, C a Forum rovněž na modules, unités a části A, B, C, D, E.

Největším rozdílem mezi učebnicí českou a francouzskými je však rychlost a hustota probírané látky. Česká učebnice francouzštiny On y va staví na možnosti srovnání francouzštiny s naším mateřským jazykem. Autorka zvolila s ohledem na náročnost probírané látky pomalejší tempo a seznámila publikum s passé composé ve dvou lekcích, mezi které je vložena lekce opakovací a až posléze následuje lekce s imparfait. Oproti tomu francouzské učebnice, jejichž autoři jako rodilí mluvčí nemohou postihnout všechny rozdíly a potřeby cizinců, mají látku zhuštěnou na malý prostor a je proto třeba udělat s žáky mezi lekcemi pauzy a proložit je vlastními cvičeními, na nichž si upevní své znalosti a dovednosti. Samozřejmostí je provést u všech tří učebnic základní nácvik, ať už před probráním výchozího textu nebo po něm.

Prezentace a nácvik passé composé se však ve všech třech učebnicích drží stejného konceptu, kterým je přednostní probrání sloves, jež využívají pomocné sloveso avoir, a následně sloves, používajících pomocné sloveso être. Jak jsem uvedla výše, Taišlová (1996 182) nejdřív v lekci deváté rozebírá passé composé s pomocným slovesem avoir a až o lekci později uvádí, že „některá slovesa, např. *aller, arriver, rentrer, rester, revenir, sortir, venir* (tato slova označují většinou pohyb) tvoří passé composé s pomocným slovesem être. *Participe passé se v tomto případě shoduje s podmětem v rodě a čísle.*“ Ve stejné lekci autorka také uvádí

použití zvratných zájmen s pomocným slovesem être. Le nouveau sans frontières (Verdelhan, Dominique, Girardet 1988, 122) už prezentuje passé composé sice v rámci jedné lekce, ale ve třech částech: „(1) *cas général = avoir + participe passé*, (2) *cas des verbes aller – venir – entrer – sortir – arriver – partir – monter – descendre – rester – rentrer – tomber = être + participe passé*, (3) *cas des verbes pronominaux = être + participe passé*.“ V učebnici Forum (Baylon, Loth, Cerisier, Joblin 2000, 85) prezentují autoři passé composé celé dokonce na jedné dvoustraně, avšak zachovávají pořadí, jako první uvádí passé composé s pomocným slovesem avoir a dále s pomocným slovesem être – s ním se pojí slovesa: (1) *tous les verbes pronominaux*, (2) *les verbes qui indiquent un changement d'un lieu à un autre et qui n'ont pas de complément d'objet direct comme aller, arriver, entrer, passer, tomber, venir, partir, sortir*, (3) *les verbes rester, naître et mourir*.“

Texty všech částí jedné lekce u české i francouzských učebnic jsou tematicky propojené a zároveň různorodé: narazíme na texty dialogické, vyprávění nebo jen různé vývěsky, jízdní řády či oznámení. Všechny tyto aspekty činí texty pro čtenáře atraktivní a zároveň jim krátké dokumenty pomohou orientovat se lépe v realitách cizí země.

Gramatická část učebnic je shrnuta za celou lekci buď přímo v ní (Le nouveau sans frontières, 1998; Forum, 2000) nebo na konci učebnice (On y va, 1996) a je třeba jí pokrýt lekci postupně.

3. Vlastní návrh prezentace a nácviiku passé composé

V této části své bakalářské práce se budu věnovat vlastnímu návrhu prezentace a nácviiku passé composé na pozadí jedné z výše probíraných učebnic, které se na českých středních školách používají. Budu pracovat s učebnicí Forum, neboť ji oproti učebnicím On y va a Le nouveau sans frontières shledávám aktuálnější, modernější a mnohem více atraktivní pro dnešní mladé publikum. Myslím si také, že je vhodné v této době používat učebnice vycházející ze Společného evropského referenčního rámce pro jazyky, neboť dokáží studenty lépe a přesněji připravit pro absolvování mezinárodních zkoušek DELF (Diplôme d'Etudes en Langue Française), případně DALF (Diplôme Approfondi de Langue Française) skládající se z 6 nezávislých certifikátů, které odpovídají šesti úrovním Rámce.

Ve svém návrhu se budu držet schématu prezentace passé composé daného učebnicí, a budu tedy postupovat od passé composé pojícím se s pomocným slovesem avoir k passé composé využívajícím pomocné sloveso être – nejdříve s pohybovými slovesy a následně se slovesy zvratnými. Soustředit se budu zejména na základní nácvik a tvorbu paradigmatu, které v učebnici zcela chybí

Tento doplňkový materiál respektuje jazykovou úroveň předepsanou Rámcem pro první díl učebnice Forum, tedy A1/A2, a vychází ze známé slovní zásoby probírané v učebnici. Témata doplňkových textů a cvičení budu volit tak, aby svým obsahem zaujaly adolescenty a dospělé studenty středních škol, a bude-li to třeba, lexikum některých složitějších textů vyložím před jejich probráním. Překladová cvičení a některá další cvičení uvádím s řešením.

3.1 Passé composé s pomocným slovesem avoir

Jako první jsem zvolila poslechový dialogický text A v sekci agir-réagir – přepis nalezneme v pedagogickém průvodci (Murillo, Tost, Campà, Mestreit 2000, 67). V práci s textem vycházím ze cvičení 1,2 a 4 v učebnici (Baylon, Loth, Cerisier, Joblin 2000, 80). Z předchozí hodiny již předpokládám zvládnutou slovní zásobu obsaženou v textu.

A) Poslechněte si následující dialog. Popište, o co se v dané situaci jednalo:

Charlotte: Bonsoir, Carole. Bonsoir, Guillaume. Ça va?

J' ai regardé	Nous avons regardé
Tu as regardé	Vous avez regardé
Il/elle a regardé	Ils/elles ont regardé

Upozorním na změnu koncovky slovesa „regarder“ a vypíšu přičestí minulé pravidelných sloves do další tabulky:

-ER	téléphoner, parler, danser	-é	téléphoné, parlé, dansé
-IR	finir, choisir	-i	fini, choisi
-RE	vendre, répondre	-u	vendu, répondu

Infinitivní koncovka plnovýznamového slovesa odpadá a na její místo přijde koncovka participiální.

D) Pokuste se určit přičestí minulé od sloves: habiter, manger, attendre, sauter, mordre, sentir.

Následně vyvolávám jednotlivé studenty, říkám slovesa v přítomném čase a oni nazpět v passé composé. Obměňuji osoby i čísla: *Marie danse – Marie a dansé, Pierre lit – Pierre a lu, mon chat dort – mon chat a dormi, tes parents regardent la télé – tes parents on regardé la télé, tu manges du pain – tu as mangé du pain, j'aime l'été – j'ai aimé l'été, nous cherchons leur chien – nous avons cherché leur chien...*

Přičestí minulé nejpoužívanějších nepravidelných sloves – jejich tvar se tvoří nepravidelně a je třeba si tato slovesa zapamatovat:

faire, dire, écrire	fait, dit, écrit
offrir, ouvrir, découvrir	offert, ouvert, découvert
mettre, prendre	mis, pris
lire, devoir, savoir, pouvoir, boire	lu, dû, su, pu, bu
vivre, battre, vouloir	vécu, battu, voulu
avoir, être	eu, été

Pro následující cvičení jsem se inspirovala výukou na gymnáziu, které jsem navštěvovala. Vybrala jsem pro studenty báseň *Déjeuner du matin* Jacquese Préverta a nechám je tvořit přičestí minulé z infinitivu. V závěru básně se objevuje také užití *passé composé* se slovesem *être* (pohybové i zvrtné sloveso) a v jednom případě i *imparfait*, ale jde nám především o *passé composé* s pomocným slovesem *avoir* a vzhledem k jeho četnosti v básni, budeme ostatní užití komentovat pouze, pokud se student zeptá.

E) Utvořte z infinitivu v závorkách passé composé.

Déjeuner du matin

Il (mettre) le café
 Dans la tasse
 Il (mettre) le lait
 Dans la tasse de café
 Il (mettre) le sucre
 Dans le café au lait
 Avec la petite cuiller
 Il (tourner)
 Il (boire) le café au lait
 Et il (reposer) la tasse
 Sans me parler

Il (allumer)
 Une cigarette
 Il (faire) des ronds
 Avec la fumée
 Il (mettre) les cendres

Dans le cendrier
Sans me parler
Sans me regarder

Il s'est levé
Il (mettre)
Son chapeau sur sa tête
Il (mettre) son manteau de pluie
Parce qu'il pleuvait
Et il est parti
Sous la pluie
Sans une parole
Sans me regarder

Et moi je (prendre)
Ma tête dans ma main
Et je (pleuvoir)

Zápor se tvoří stejně jako v přítomném čase, záporka ne...pas obklopuje sloveso, které skloňujeme. Studenti pomohou na tabuli vytvořit paradigma.

Je n' ai pas regardé	Nous n' avons pas regardé
Tu n' as pas regardé	Vous n' avez pas regardé
Il/elle n' a pas regardé	Ils/elles n' ont pas regardé

Strukturní cvičení: pokládám studentům otázky a oni odpovídají záporně:

Hier, tu as regardé la télé? - *Non, hier, je n'ai pas regardé la télé*

Hier, Paul a lu le magasin? - *Non, Paul n'a pas lu le magasin.*

Hier, vous avez vu ce film? - *Non, nous n'avons pas vu ce film.*

Hier, tes parents ont fait du vélo? - *Non, ils n'ont pas fait du vélo.*

Hier, Suzanne a écrit son roman? - *Non, elle n'a pas écrit son roman.*

Střídám různé typy otázky:

Est-ce que tu as vu ma présentation? – *Non, je n'ai vu ta présentation.*

Avez-vous chanté pendant le Noël? - *Non, nous n'avons pas chanté.*

3.2 Passé composé s pomocným slovesem être

3.2.1 Pohybová slovesa

Stejně jako v předchozím případě, i zde vycházím z textu učebnice, tentokrát jde o text B a cvičení 1, 3 a 4 (Baylon, Loth, Cerisier, Joblin 2000, 80).

A) Přečtěte dialog ve dvojicích, zkuste napodobit tón mluvčích.

Tout le monde s’amuse. Dans la soirée, Éric s’étonne de l’absence de Marie.

Éric: Marie ne vient pas?

Carole: Si, si. Nous sommes sorties ensemble de burelu et elle est passée chez elle chercher son cadeau.

Éric: Elle a téléphoné?

Carole: Non, pourquoi?

Éric: Il est tard, il est déjà 9 heures!

Carole: Oui, est alors? Elle n’a peut-être pas trouvé de place pour se garer. Et puis, tu connais Marie. Elle et l’heure! ...

Éric: Je sais, mais moi, je travaille. Je commence à minuit au journal.

Carole: D’ici minuit, tu as le temps. Tu veut prendre quelque chose?

♪♪ ...

Éric: Ah! C’est elle, enfin!

B) Přečtěte si následující tvrzení a rozhodněte, zda jsou pravdivá:

1 – Marie ne vient pas à la fête de Charlotte.

2 – Marie et Charlotte travaillent ensemble.

3 – Marie Africe toujours à l’heure.

4 – Éric commence son travail à minuit.

5 – Éric veut absolument voir Marie.

C) Najděte v textu všechny tvary sloves, která nejsou v přítomném čase.

Viz výše tvary podtržené.

Studenti zjistili, že v textu se objevily také dva tvary slovesa, které ještě neznají, napíšeme je proto na tabuli:

Nous sommes sorties

Elle est passée

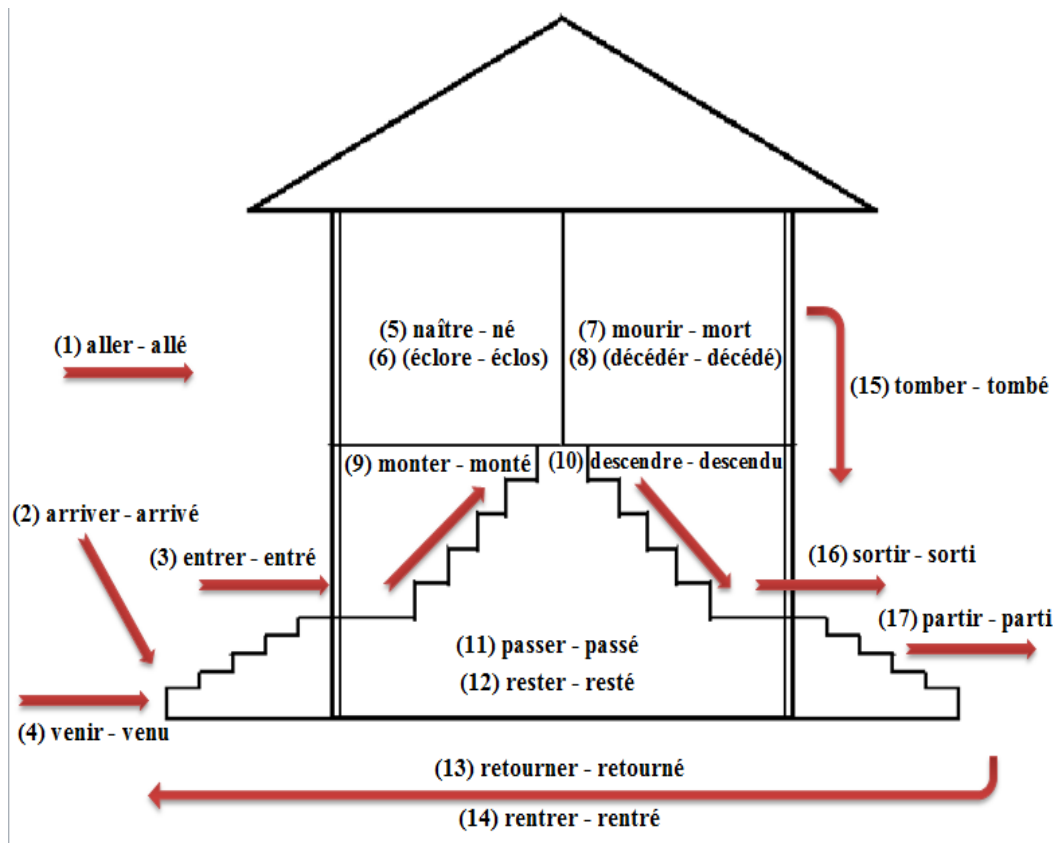
Podle kontextu se jedná rovněž o minulý čas, v pomocném vyskloňovaném slovese poznávají studenti sloveso *être*. Přičestí minulé je pro žáky už známá věc, ovšem bez rodových a číselných koncovek. Pro sestavení paradigmatu si vybírám sloveso *aller* a píšu na tabuli tabulku. Někteří studenti už podle dvou tvarů v textu odušili, že tvary pojící se s pomocným slovesem *être* se budou shodovat v rodě a čísle, na tuto skutečnost však přesto důrazně upozorním.

Je suis allé(e)	Nous sommes allé(e)s
Tu es allé(e)	Vous êtes allé(e)s
Il/elle est allé(e)	Ils/elles sont allé(e)s

Studentům vysvětlím, že toto pomocné sloveso se užívá ve spojení s pohybovými slovesy, ne však všemi, a proto je třeba se je naučit z paměti.

Pohybová slovesa pojící se s pomocným slovesem *être* si studenti snadněji zapamatují, pokud jim poskytneme náčrtek tzv. „domečků“. Zvolila jsem model jednoho domu, kam jsem zakreslila všechna slovesa⁸.

⁸ Slovesa „éclore“ a „décéder“ se běžně neuvádí, do svého výčtu je však zařazuje Hendrich, Radina a Tláškal (2001) a já jsem uznala za vhodné se o nich alespoň zmínit, aby se studentům dostala do povědomí.

Jako další pomůcku jsem utvořila krátký příběh složený z těchto sloves. Ten dostanou studenti za úkol modifikovat do ženského rodu a také do množného čísla. Velkým přínosem tohoto cvičení při čtení je také procvičení dat, která se studentům vryjí při čtení příběhu.

D) Přečtěte nahlas, poté písemně nahrad'te hlavní postavu příběhu následujícími: Marie Claire, jumelles Maireys.

Jean Duval est né le 19/07/1930 à Dijon. Le 30/04/1965 il est sorti de sa maison et il est parti pour l'Espagne. Il est allé à pied. Il est venu à Madrid le 01/10/1965. Il est entré dans la ville. Il est resté quinze jours là-bas. Il est passé au Musée de Prado. Au bout de quinze jours, il est retourné. Le 12/02/1965 il est arrivé chez lui. Il est rentré. Il est monté au 3e étage. Il est descendu au 1er. Il est tombé et il est allé à l'hôpital. Il est mort le 23/05/2004.

U tvoření záporu postupujeme stejně jako v předchozím případě.

Je ne suis pas allé(e)	Nous ne sommes pas allé(e)s
Tu n' es pas allé(e)	Vous n' êtes pas allé(e)s
Il/elle n' est pas allé(e)	Ils/elles ne sont pas allé(e)s

Est-ce que tu as allé(e) au cinéma? - Non, je ne suis pas allé(e).

Avez vous parti(e)s? - Non, nous ne sommes pas parti(e)s.

Jean, est-il sorti le bâtiment? - Non, il n'est pas sorti le bâtiment.

Marie et Lucie sont déjà retournées? - Non, elles ne sont pas retournées.

Est-elle arrivée chez Michel? - Non, elle n'est pas arrivée chez lui.

Pro společné procvičení passé composé s avoir i être u pohybových sloves jsem použila cvičení z pracovního sešitu (Murillo, Tost, Campà, Mestreit 2000, 31).

*E) Doplňte následující dialogy slovesy **être** nebo **avoir**.*

- 1 - Vous venus en voiture?
- Non, Pierre voulu prendre l'autobus.
- 2 - Vous arrivés ce matin?
- Oui et, à midi, nous allés déjeuner chez Nathalie.
- 3 - Vous partis de Paris hier soir?
- Oui et nous dormi à Genève.
- 4 - Tu montée dans ta chambre?
- Non, je venue directement à la cafétéria.
- 5 - Pierre pu garer sa voiture?
- Oui, il trouvé une place au bout de la rue.

3.2.2 Zvratná slovesa

Druhým případem, kdy používáme v *passé composé* pomocné sloveso *être*, je spojení se zvratnými slovesy.

Na tabuli napíšu přítomný čas zvratného slovesa *se réveiller* a vybídnu studenty, aby se pokusili utvořit *passé composé*:

Paul se réveille. - *Paul s'est réveillé.*

Postupně spolu se studenty sestavím do tabulky paradigma a znovu je upozorním na shodu v přičestí minulém v rodě a čísle.

Je me suis réveillé(e)	Nous nous sommes réveillé(e)s
Tu t' es réveillé(e)	Vous vous êtes réveillé(e)s
Il/elle s' est réveillé(e)	Ils/elles se sont réveillé(e)s

Mezi zvratná slovesa patří slovesa každodenní rutiny, je proto dobré dát studentům za úkol vypsát svůj denní program:

Př.: Aujourd'hui, je me suis réveillé à 6:30 et je me suis levé 10 minutes plus tard. Je suis allé à la salle de bain, je me suis lavé, je me suis coiffé / peigné et je me suis maquillé. Ensuite je me suis habillé. À l'école je me suis endormi. Le soir je me suis roucho / baigné et je me suis couché vraiment tôt, à 20:00.

Obdobně jako výše postupuji i při prezentaci záporu.

Je ne me suis pas réveillé(e)	Nous ne nous sommes pas réveillé(e)s
Tu ne t'es pas réveillé(e)	Vous ne vous êtes pas réveillé(e)s
Il/elle ne s'est pas réveillé(e)	Ils/elles ne se sont pas réveillé(e)s

Marie s'est déjà réveillée? - *Non, elle ne s'est pas encore réveillée.*

Vous êtes-vous baignés dans le mer?- Non, nous ne nous sommes pas baignés dans le mer.

Est-ce qu'il s'est lavé aujourd'hui? - Non, il ne s'est pas lavé.

Ils se sont déjà habillé? - Non, ils ne se sont pas efore habillé.

Na závěr jsem pro procvičení passé composé s pomocným slovesem avoir i être mě inspiroval krátký text, jenž jsem dostala na jazykovém kurzu v Alliance Française Liberec. Studenti ho převedou z přítomného času do minulého, cvičení slouží zároveň k osvojení francouzských ustálených spojení.

A) Přečtěte nahlas, zkuste uhodnout, co zvýrazněná ustálená spojení znamenají. Převed'te do passé composé:

Quand je vais à la maison avec mon ami, il me raconte quelque histoire de sa vie. Je pense qu'il **fait un coq-à-l'âne**, mais tautefois ça me **donne la chair de poule**. Il dit **une histoire à dormir** debout et ça se passe **entre chien et loup**. J'ai le peur quand j'arrive à la maison. Je le raconte à mes parents mais ils me disent que je peux **dormir sur mon deux oreilles**.

Neznámá spojení:

faire un coq-à-l'âne – dělat z komára velblouda

la chair de poule – husí kůže

une histoire à dormir – pohádka na dobrou noc

se passer entre chien et loup – za soumraku

dormir sur deux oreilles – spát jako nemluvně

Řešení:

Quand je suis allé(e) à la maison avec mon ami, il m'a raconté quelque histoire de sa vie. J'ai pensé qu'il fait un coq-à-l'âne, mais tautefois ça m'a donné la chair de poule. Il a dit une histoire à dormir debout et ça s'est passé entre chien et loup.

J'ai eu le peur quand je suis arrivé(e) à la maison. Je l'ai raconté à mes parents mais ils m'ont dit que je peux dormir sur mon deux oreilles.

3.3 Shoda příčestí minulého s předmětem

V této části mé práce se budu krátce věnovat prezentaci a nácviku shody příčestí minulého s předmětem u sloves, která se pojí s pomocným slovesem avoir.

Ke shodě v rodě a čísle dochází, stojí-li předmět přímý před pomocným slovesem a tomu se děje, pokud chceme předmět zdůraznit. Jak uvádí Hendrich, Tláskal a Šabršula (2001, 417), může tak nastat ve třech základních typech vět:

- 1) C'est le courriel que j'ai lu.
C'est la lettre que j'ai lue.
Ce sont les courriels que j'ai lus.
Ce sont les lettres que j'ai lues.
- 1) Ce spectacle, je l'ai vu hier.
Cette présentation, je l'ai regardée hier.
Ces spectacles, je l'ai vus hier.
Cettes présentations, je l'ai regardées hier.
- 2) Quel vélo a-t-elle acheté!
Quelle rose a-t-il m'a donnée!
Quels vélos a-t-elle achetés!
Quelles roses a-t-il m'a données!

A) Přeložte. Dbejte na shodu příčestí s přímým předmětem.

1. Kolik aut už jsi prodal?
2. Tvůj e-mail jsem dostal v pondělí ráno.
3. Proč sis nenalíčila oči?
4. Pozvali jsme je na oběd.
5. Myslím na šaty, které jsem včera viděla za výlohou jednoho obchodu.
6. Která vína jste ochutnali během svého pobytu ve Francii?

Řešení:

1. Combien de voitures as-tu déjà vendues?
2. Ton courriel j'ai reçu lundi matin.
3. Pourquoi tu ne t'es pas maquillée?
4. Nous les avons invités à déjeuner.
5. Je pense à la robe que j'ai vue hier derrière les vitres d'un magasin.
6. Quels vins avez-vous bus pendant votre séjour en France?

Toto cvičení udělám se studenty v hodině písemně na tabuli

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na problematiku výuky jednoho ze základních minulých časů francouzštiny, *passé composé*.

V první části se soustředím na charakteristiku a vymezení *passé composé*.

Dále se věnuji všeobecnému rozboru nejpoužívanějších učebnic na českých školách, jedná se o českou „*Francouzštinu pro střední školy – On y va*“ a francouzské „*Le nouveau sans frontières*“ a „*Forum*“. První z uvedených, čtyřdílný komplet *On y va* je založen na srovnávání češtiny s francouzštinou a vychází z morfosyntaktického principu. Má za úkol provést studenta od začátečnické úrovně až po maturitní. *Le nouveau sans frontières*, taktéž čtyřdílný učební soubor je založen na kombinaci principu strukturálního s komunikativním a je určen spíše „falešným“ začátečníkům studujícím francouzštinu jako druhý jazyk. *Forum*, založené rovněž na kompromisu principu strukturálního a komunikativního, je určeno pro starší dospívající a dospělé studenty a provede je od začátečnické po pokročilou úroveň v pouhých třech dílech.

V poslední části práce navrhuji vlastní systém prezentace společně s cvičným aparátem., ve kterém vycházím z francouzské učebnice *Forum*. Při prezentaci dané problematiky jsem uznala za vhodné držet se obvyklého konceptu výkladu *passé composé* nejdřív s pomocným slovesem „*avoir*“ a až následně s „*être*“. Snažila jsem se použít dostatečné množství cvičení, aby si studenti mohli látku dokonale procvičit a upevnit. Tento úsek jsem také doplnila řešením některých cvičení. Materiál je určen pro mírně pokročilé publikum.

Résumé:

Le passé composé dans les manuels de français utilisés dans les écoles tchèques

Connaissance des langues étrangères est aujourd'hui absolument nécessaire et indispensable non seulement pour les options de voyages illimités, elle est aussi d'une grande utilité aux gens qui cherchent un travail en République tchèque mais aussi à l'étranger. Il est donc nécessaire de réserver à l'enseignement des langues un place dans la formation scolaire et extrascolaire.

Apprendre une langue étrangère suppose l'orientation dans la civilisation - la culture, les coutumes ou l'histoire - du pays dont la langue nous apprenons. Mais en premier lieu reste toujours le perfectionnement dans tous les moyens linguistiques - la grammaire, le vocabulaire, la phonétique et la graphique.

Français appartient à la famille des langues romanes et paraît un peu lointaine aux locuteurs tchèques autant pour la distance, que pour la différence au niveau stylistique ou grammatical. La partie la plus problématique du système d'enseignement est ensuite les temps, un peu plus étendu que tchèque - contre huit temps passés en français le tchèque ne possède qu'un seul et unique temps au passé.

J'ai consacré mon mémoire de Licence au problème de l'apprentissage et l'enseignement du passé composé, un des temps passés principaux en français.

La première partie de cette thèse est orientée sur les caractéristiques de base et la définition du passé composé, comme on peut le trouver dans les grammaires.

La deuxième partie de ce travail traite des manuels de français les plus utilisés dans des établissements scolaires tchèques. J'ai d'abord choisi le manuel tchèque «Francouzština pro střední školy - On y va» pour la comparaison des approches à l'enseignement avec des manuels français «Le Nouveau sans frontières» et «Forum». L'analyse est tout d'abord générale, ensuite elle se concentre uniquement sur la question du passé composé.

La dernière partie alors apporte mes propres suggestions de la présentation et de l'entraînement du phénomène mentionné en utilisant le verbe auxiliaire «avoir» et ensuite on procède à la présentation de l'auxiliaire «être». Certains des exercices sont disponibles avec la solution, de sorte que les étudiants puissent voir par soi-même l'exactitude de leurs réponses.

.

Seznam literatury

ABRY, D., *Manuels de FLE: un choix délicat*, Le français dans le monde, No 363

BAYLON, C., LOTH M., CERISIER, E., JOBLIN, J.-P., 2000, *Forum: Méthode de français, 1*, Hachette, Paris

CALLAMAND, M., 1986, *Grammaire vivante de français langue étrangère*, Didier, Paris

CUQ, J.-P., 1996, *Une introduction à la didactique de la grammaire en français langue étrangère*, Didier/Hatier, Paris

DOMINIQUE, P., GIRARDET, J., 1988, *Le nouveau sans frontières, 1*, Cle international, Paris

GREVISSE, M., 1975, *Savoir accorder le participe passé*, Duculot, Gembloux

HENDRICH, J., RADINA, O., TLÁSKAL, J., 2001, *Francouzská mluvnice*, Fraus, Plzeň 2001

LEMEUNIER-QUÉRÉ, M., *Créer du matériel didactique, Le français dans le monde*, No 331

MONNERIE, A., 1987, *Le français au présent*, Didier/Hatier, Paris

MORIN, I., *La recherche du bon manuel ressemble à une chasse au trésor*, Le Français dans le monde, No 363

MURILLO, J., CAMPÀ, À, TOST, M., MESTREIT, C., 2000, *Forum: Méthode de français, 1, Cahier d'exercices*, Hachette, Paris

MURILLO, J., CAMPÀ, À, TOST, M., MESTREIT, C., 2000, *Forum: Méthode de français, 1, Guide pédagogique*, Paris

RIEGEL, M., PELLAT, J.-C., Rioul, R., 1994, *Grammaire méthodique du français*, PUF

de SALINS, G., 1996, *Grammaire pour l'Enseignement/ Apprentissage du FLE*, Didier/Hatier, Paris

- SUQUET, P., *Le français entre nous 1*, Cizí jazyky, r. 53, 2009/2010, č. 3, str. 106. Dostupné z < <http://www.fraus.cz/rozsireni/cizi-jazyky-rocnik-53-cislo-3/>>
- TAIŠLOVÁ, J., 1996, *Francouzština pro střední školy On y va, 1*, LEDA, Praha
- TAIŠLOVÁ, J., 1996, *Francouzština pro střední školy On y va, pracovní sešit, 1A*, LEDA, Praha
- TAIŠLOVÁ, J., 1996, *Francouzština pro střední školy On y va, pracovní sešit, 1B*, LEDA, Praha
- TAIŠLOVÁ, J., 1996, *Pedagogické komentáře k souboru On y va 1*, LEDA, Praha
- VERDELHAN M., DOMINIQUE P., GIRARDET, J., 1988, *Le nouveau sans frontières – cahier d'exercices*, Cle international, Paris
- VIGNER, G., 2004, *La Grammaire en FLE*, Hachette